

Provtagningsanvisning P-PSA, P-PSA, fritt och P-PSA fritt/tot kvot

Utförs på:
Kliniskt kemiska laboratoriet Växjö

1 Indikation

P-PSA används främst vid diagnostik och uppföljning av prostatasjukdomar, särskilt prostatacancer.

P-PSA fritt/tot kvot är användbar för att bättre diskriminera mellan benign prostatahyperplasi (BPH) och kliniskt lokaliserad prostatacancer vid lätt förhöjd PSA-halt (2,0 - 20 µg/L). Efter beställning så besvaras P-PSA fritt/tot kvot därför endast inom detta intervall.

2 Patientförberedelse

Prov för PSA bör tagas före rektalpalpation eller annan manipulation av prostata eller tidigast 3 dagar efter rektalpalpation.

3 Provtagning och provhantering

Venprov: Li-heparinrör, med gel (ljusgrön kork)

Kapillärprov: Li-heparinrör, med gel (ljusgrön kork), mikrorör

Centrifugering: Se dokument [Centrifugering av provrör, Klinisk kemi och transfusionsmedicin](#)

Förvaring: Centrifugeras inom 4 timmar.

Centrifugerat gelrör (originalrör) kan förvaras i kyl (2-8 °C) upp till 48 timmar. Vid längre förvaring förs serum/plasma över till plaströr 13x75 mm som korkas.

Plasma avskild i nytt rör hållbar 8 timmar vid 20-25 °C, 5 dygn vid 2-8 °C och 3 månader vid - 20 °C.

4 Remiss

Cambio COSMIC / REMISS KEMI

5 Analysfrekvens

Vardagar

6 Referensintervall, beslutsgräns

P-PSA

Män:

< 70 år < 3,0 µg/L

70 - 80 år < 5,0 µg/L

> 80 år < 7,0 µg/L

Vid pågående behandling med 5 alfa-reduktas-hämmare (Avodart®/dutasterid och Proscar®/finasterid) halveras gränsvärdena.

P-PSA fritt/tot kvot Inget referensintervall

PSA, fritt analyseras endast vid total PSA 2,0 - 20 µg/L och svar ges som P-PSA fritt/tot kvot.

7 Bedömning

P-PSA är bl.a. förhöjt vid prostatacancer, benign prostatahyperplasi (BPH), akut urinretention och prostatit.

Analys av PSA i plasma har hög känslighet för detektion av prostatacancer men cancer kan även förekomma vid normal PSA-halt. Vid totala PSA-halter i plasma mellan 4,0-10 µg/L förekommer prostatacancer hos enbart 20-25 % av de undersökta männen, men vid totala PSA-halter över 10 µg/L förekommer prostatacancer hos mer än 50 %. Diagnosen prostatacancer fastställs cytopatologiskt i biopsi.

Vid total prostatektomi skall PSA ej vara mätbart. Detekterbar och stigande koncentration av PSA i plasma (även inom referensområdet) efter kurativt syftande behandling av prostatacancer tyder på recidiv eller disseminerad sjukdom.

Vid cancer och inflammation i prostatakörteln är en större andel av PSA i serum bundet till makromolekyler än vid en godartad prostataförstoring. Ju högre kvot, desto lägre är risken för cancer vid ett palpationsfynd som vid godartad prostataförstoring och totalt PSA upp till 20 µg/L. Något egentligt gränsvärde kan inte anges. En låg kvot innebär en högre risk för kliniskt betydelsefull cancer och vice versa.

Kvoten fritt/tot PSA bör värderas av en urolog vid ställningstagande till biopsi hos män med PSA-värden över åtgärdsgränsen och godartat palpationsfynd.

7.1 Felkällor och variation

Eftersom det finns ett antal felkällor för PSA-värden ska alltid två prov värderas innan man gör en biopsi eller påbörjar en behandling. Vid värden nära åtgärdsgränsen och samtidigt godartat palpationsfynd bör det gå minst 4 veckor mellan proven.

Rektalpalpation ger ingen kliniskt betydelsefull ökning av den totala PSA-halten i plasma, men andelen fritt PSA stegras sannolikt kortvarigt.

Hos en individ utan prostatasjukdom kan PSA-värdet variera med upp till 15 procent vid olika tidpunkter.

Patienter med kronisk njursvikt får falskt höga PSA-kvoter och kvoten kan därför inte värderas i denna patientgrupp.

Produktionen av PSA är testosteronberoende. Män med hypogonadism kan därför ha avancerad prostatacancer trots ett mycket lågt PSA-värde.

I sällsynta fall kan interferens beroende på extremt hög titer av antikroppar mot analyt-specifika antikroppar, streptavidin och rutenium förekomma.

8 Kommentarer

PSA-kvot beställs separat, svar lämnas dock enbart inom intervallet P-PSA 2,0-20 µg/L.

Giltig fr.o.m: 2020-11-26

Giltig t.o.m: 2022-11-26

Identifierare: 40950

Provtagningsanvisning P-PSA, P-PSA, fritt och P-PSA fritt/tot kvot

9 Kod

P-PSA	NPU54037
P-PSA, fritt	NPU12534
P-PSA fritt/tot kvot	NPU09226